

kocsma-voltán túl — Kovács Sándor Iván foglalta össze ily módon: „Csak azt a megállapítást erősítem meg, hogy ez a kocsma egyszerűsrend műhely és akadémia is, ahogy egy filozófus és anekdotikusan maga a ház úrnője minősítette.” Szőnyi Zsuzsa legfőbb erényének — Istentől kapott adományának — a magam részéről azt tartom, hogy az általa megismert személyiség hivatása, szellemisége mögött mindenkiben felfedezi a szeretni való embert annak minden értékével és gyengéivel együtt s az élet szellemi és materiális síkjából tökéletes harmóniát képes teremteni. (Kortárs, 1999)

NAGY MÁRIA

KISZELY GÁBOR: A SZABADKÖMŰVESSÉG — HISTÓRIA, TITKOK, SZERTARTÁSOK

A szabadkőművességgel kapcsolatban meglepően csekély a megbízható ismeretünk, amelyet olyan könyvekből meríthetnénk, melyek csupán a puszta tényekre hivatkoznak. A témát bemutató művek igen szélsőségesek, nagyjából a közhelyszerű, „tudományos igényű” munkától kezdve a mindent megszipító „belső” történeten át, a legszélsőségesebb antimaszonikus fércműig terjed a skála. Kiszely Gábor valószínűleg tudta ezt, s érezte az igényt egy korrektebb összefoglaló munka megírására, amelybe dicséretre méltó igyekezettel bele is vágott.

Az elsősorban ismeretterjesztő jelleggel bíró könyv egyik legnagyobb előnye képanyaga és az ehhez kapcsolódó szöveges részek, amelyek a páholy munka szimbolikus értelméről, az ehhez kapcsolódó jelképekről, elérhető fokokról szólnak. Ezek magyar könyvben talán most láthatóak/olvashatóak először ilyen részletességgel, mégis közérthetően és kellőképpen illusztrálva.

A könyv a hangsúlyt az európai maszonériára (értsd: *szabadkőművességre*, nagyon helyesen a szerző is ragaszkodik ehhez az eredetit *freemason* jobban visszaadó kifejezéshez) helyezi, külön fejezetekben tárgyalja Franciaország, Németország, Ausztria, Svájc, Magyarország és Olaszország szabadkőműveségének a történetét. Kisebb fejezetek szólnak más európai országok maszonjairól és a páholyok történetéről, míg az Európán túli területeket jószerivel csak az Egyesült Államok képviseli.

Külön nagy fejezet szól a szabadkőműveség és a Római Katolikus Egyház viszonyáról

is, ahol a legjobban látszik talán, hogy Kiszelynek mennyire nem sikerült egyik legfontosabb célkitűzése, mely szerint „eszmei hadakozás” nélkül szője történetét. 1983-ban a Hittani Kongregáció negatívan ítélte meg a szabadkőművességet, mint olyan szervezetet, amelynek alapelvei a Római Katolikus Egyház tanaival összeegyeztethetetlenek. E megnyilatkozás sokéves szellemi harc végpontja, amelyet azonban a könyv szerzője nem akar véglegesnek elfogadni, s az egyház és a maszonéria történetét taglalva is inkább az előbbi „rugalmatlanságát” hangsúlyozza, mint a maszonéria nyílt vagy kevésbé nyílt egyház-, és klerikusellenes megnyilvánulásait, amelyek azonban szép számmal voltak, mint az akár e könyv lapjain is olvasható. A szerző, bár ügyesen siklik a maszonéria nagyobb tömbjei között, s láthatóan érinteni akar minden fontosabb történet és gondolatot, a felületesebben tárgyalt témakörei (Martinovicsek, 1918-20 évi magyarországi események, P2-botrány stb.) szembeötlőek, még akkor is, ha összefoglaló műről van szó. Hasznos lett volna az ellenfél nézeteit is komolyabban ismertetni, a teljesebb kép érdekében.

Idehaza azonban még így is hiánypótló e könyv: érdeklődőknek, szimpatizánsoknak és ellenfeleknek egyaránt. (Korona Kiadó, 1999)

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS

HAVAS LÁSZLÓ — ÓBIS HAJNALKA — SZÜCS GÁBOR — ÚJLAKY ISTVÁN (SZERK.): RÓMA

Egy világbirodalom politikai, erkölcsi és történelmi eszméi I-II.

A 20. század kataklizmáit és a szupertekhnika forradalmát élő Európa szellemi gyökereit kutatja, tudván, hogy emberhez méltó jövőjének záloga: múltjának, évezredek értékeinek megismertetése, őrzése és kamatoztatása. Az „öreg” Európa intézményrendszerre, jogi gondolkodásra, történelemszemlélete, államberendezése, végső soron civilizációja — akár felismerjük, akár nem —, két mélybe nyúló gyökérből táplálkoznak: az egyik a görög, a másik az előbbi értékrendjének számos elemét asszimiláló római. Európa polgárai úgy érzhetik meg önmagukat, ha tudatosan vállalják e mélyből fakadó értékeket. A 80-as évek derekán, talán nem is egészen ezen koncepcióból kiindulva, mégis ennek jegyében alakult ki a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Klasszika-filológia Tanszékén

az az együttes, melynek tagjai szellemtörténeti aspektusból kívánták megközelíteni a római világbirodalom erkölcsi és történelem-filozófiai eszméit. Havas László professzor vezetésével ez a lelkes csoport állította össze a 35 ív terjedelmű antológiát. A kötet azonban csak másfél évtizedes kényszerpihenő és némi átalakítás után jelenhetett meg: 1998-ban. Időközben felnőtt egy olyan kutatógárda, melynek fiataljai oroszlán-körmeiket mutogatva részt vettek e kiadás létrejöttében.

A rövid ismertetőkkal ellátott szemelvények (jó részük először olvasható magyarul) bevezetik az olvasót a római városállam, a köztársaság, a principátus és a késői császárság eszmevilágába, s a századok mentén eljuttatják a középkori Európa születésének fájdalmas pillanataig.

Az első keresztény századok kiemelkedő gondolkodói, írói is helyet kaptak a szöveggyűjteményben: Tertullianus (talán túlértékelt), Eusebios mint az első egyháztörténet írója, a „keresztény Cicerónak” nevezett Lactantius, majd a legnagyobbak: Ambrosius és Hieronymus (sajnos csak egy-egy rövid levrészlettel, a bevezetésben pedig néhány apró tévedéssel), valamint a kora eszméit összegző és a jövő távlatait bemutató Augustinus. A sort Augustinus tanítványa, a világtörténelmet író Orosius s az eszméikért halálba induló filozófus, Boethius zárja.

A jegyzetek ügyes „mini lexikona” és a gazdag bibliográfia segítik e közel másfélszáz éves korszak mélyebb megismerését. Szívesen láttunk volna több és jobb minőségű térképet.

A szerényen „egyetemi segédkönyv”-nek minősített antik államelméleti antológia az európai eszmetörténet értékes tárháza. *Tolle et lege*, vedd és olvasd, ajánlja a recenzens. (Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998)

PUSKELY MÁRIA

VIZKELETY ANDRÁS (SZERK.): MITTELALTERLICHE LATEINISCHE HANDSCHRIFTENFRAGMENTE IN GYŐR

A középkorban keletkezett kódexek jelentős része jutott arra a sorsra, hogy amikor már nem volt rájuk szükség, illetve rongáltak, hiányosak voltak, új kéziratok vagy nyomtatott könyvek kötésénél használták fel őket. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a régi pergamen- vagy papírlapokat kiszedték a kéz-

iratból (igen gyakran még kisebb-nagyobb csikokra is felvágták őket) és belekötötték az új kéziratba vagy könyvbe. A századok során ily módon sajnos sok-sok régi kézirat ment veszendőbe.

A kodikológusok régen felismerték ezeknek a kéziratföredékeknek az irodalom- és művelődéstörténeti jelentőségét, s ezért ma már mindenütt a világon módszeresen folyik feltárásuk és feldolgozásuk. Hazánkban az MTA keretén belül működő Fragmenta Codicum kutatócsoport irányításával folyik e munka.

Ennek az aprólékos, igen sok türelmet és alapos filológiai felkészültséget kívánó feltáró munkának az egyik legújabb eredménye a *Mittelalterliche lateinische Handschriftenfragmente in Győr* című kötet. A könyv a *Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae* című sorozat harmadik köteteként látott napvilágot a Balassi Kiadó és a wiesbadeni Otto Harrassowitz Kiadó közös kiadásában, Vízkelety András szerkesztésében.

A német nyelvű kötet a győri könyvtárakban és közgyűjteményekben (mindenekelőtt a Győri Egyházmegyei Könyvtárban) található középkori eredetű kéziratföredékek kodikológiai leírását hét főből álló csoport végezte, akik mind a tudományág jeles képviselői. A gazdag képanyaggal megjelent kötet tartósságot ígérő kötése is jelzi: a hazai és külföldi kéziratárak gyakran forgatott kézikönyve lesz e mű. (Balassi Kiadó, 1998)

LŐKÖS PÉTER

EISEMANN GYÖRGY: A FOLYTATÓDÓ ROMANTIKA

Az utóbbi évtized honi tudományos életének megnyilatkozásait böngészve-mérlegelve éppúgy a romantika iránti érdeklődés fokozódását figyelhetjük meg, mint az újabb kiadásban megjelenő, századunk előtt született szépirodalmi munkák sorát tekintve. Különösen olyan kérdések és életművek válhattak korunk gondolkodástörténetének mindinkább élő — alakulni és alakítani képes — tényezőivé, amelyek valamiképp romantika és modernség határmezsgyéjén helyezhetők el, pontosabban e két korszak kettős értelmezői távlatának feszültségébe, az ebben kibontakozó párbeszéd közegébe vonják olvasóikat. Hangsúlyozandó ezért, hogy Eisemann György újabb tanulmánykötete több szempontrendszer és módszertan együttes figyelembevételével, illetve alkalmazásával törek-